

Україна у фокусі

17 – 23 лютого

2014 року

ЗМІСТ

I. Огляд політичних подій за тиждень	3
II. Аналітична довідка.....	8
Три місяці української революції: кінець епохи Януковича.....	8

I. Огляд політичних подій за тиждень

17
лютого

16 лютого активісти Євромайдану звільнили будівлю КМДА і частково розблокували проїзд транспорту вулицею Грушевського, яка в другій половині січня була центром силового протистояння між силами безпеки і демонстрантами.

Сьогодні грейдери з боку барикад, де розміщувались силовіки, розчищають вулицю Грушевського. За словами активістів, барикад не чіпатимуть.

Набув чинності Закон України "Про усунення негативних наслідків та недопущення переслідування і покарання щодо подій, які відбулися під час проведення мирних зібрань", що передбачає звільнення від кримінальної відповідальності і покарання осіб, які вчинили в період з 27 грудня 2013 року по 2 лютого 2014 злочини, передбачені статтею 1 цього Закону, закриття відповідних кримінальних проваджень, а також звільнення від адміністративної відповідальності осіб, до яких застосовано адміністративний арешт. Про це повідомив генеральний прокурор Віктор Пшонка.

18
лютого

Депутати парламенту планували розглянути повернення Конституції у редакції 2004 року, однак парламентський спікер Володимир Рибак відмовився ставити на голосування цю законодавчу ініціативу. У той же час на вулицях Києва почалися сутички між протестувальниками та міліціонерами.

Близько 16-ї години силовіки проламали барикаду з боку вулиці Грушевського та Європейської площі і частково відтіснили учасників акції протесту з частини Майдану Незалежності. Силовіки, які спустилися з боку Жовтневого палацу, відтіснили протестувальників з вулиці Інститутської й вступили на сам Майдан. Зокрема, вони застосували БТРи та водомети. У районі барикад на Майдані під Будинком профспілок загорілись автомобільні шини, що їх протестувальники запалили, аби зробити димову захисну завісу. Лідер фракції "Батьківщина" Арсеній Яценюк закликав Віктора Януковича відкликати силовиків.

19
лютого

Наступ силовиків тривав цілу ніч. Половина Майдану — навколо Монумента Незалежності, ялинки була випалена, все випалено також навколо Будинку профспілок з боку Європейської площі. Згорів і сам Будинок профспілок, який, як стверджують активісти, підпалили силовіки, що спочатку з даху кидали у натовп гранати, а потім підпалили будівлю із середини. Щоправда, міліція у підпалі звинуватила «Правий сектор». Через пожежу на верхніх поверхах виявилися заблокованими декілька активістів.

За даними МОЗ, кількість жертв силового протистояння в центрі Києва 18–19 лютого становила 26 осіб, серед яких як активісти, так і силовіки. Понад 380 звернулися по медичну допомогу. Водночас, за інформацією медиків Майдану, травмованих — тисячі.

Президент України Віктор Янукович оголосив 20 лютого Днем жалоби за загиблими під час масових акцій протестів у Києві 18–19 лютого. Відповідний указ розміщено на сайті глави держави.

У низці областей Західного регіону розпочалося захоплення адміністративних приміщень. Зокрема у Львові протестувальники захопили військову частину, будівлю обласної прокуратури та СБУ. Із сейфів зайнятих активістами райвідділів міліції зникла табельна зброя. За словами експертів, захоплення міліції, прокуратури та СБУ в Львові – це бунт стихійний та ірраціональний і є реакцією людей на загибель людей у центрі Києва. Ніччю Гніву назвав мер Львова Садовий події у своєму місті. За його словами, у місті посилено заходи безпеки на тлі загрози мародерства.

Служба безпеки України оприлюднила заяву голови Служби безпеки України Олександра Якименка, у якій він зазначає, що СБУ та Антитерористичний Центр України ухвалили рішення про початок проведення на території України антитерористичної операції. Тим часом в.о. міністра внутрішніх справ Віталій Захарченко заявив, що "екстремісти" мають роззброїтися, а в разі їхнього нападу правоохоронці застосують зброю. За його словами, в міліціонерів стріляли з бойової зброї, з вогнепальними пораненнями госпіталізовано вже 29 правоохоронців, є загиблі, десятки людей поранено.

20
лютого

Уранці, в День жалоби за загиблими 18-19 лютого, без оголошення початку антитерористичної операції і запровадження надзвичайного стану в країні силовики почали відкрито застосовувати вогнепальну зброю проти демонстрантів. Перед цим під градом каміння і пляшок із запалювальною сумішшю загони Внутрішніх військ та спецпідрозділу "Беркут" почали відступати від території Майдану з боку вулиці Інститутської. Бійці Самооборони перейшли в контратаку, однак по них відкрили вогонь снайпери.

Служби безпеки України оприлюднила заяву голови СБУ Олександра Якименка, у якій він зазначає, що Службою Безпеки та Антитерористичним Центром України сьогодні прийнято рішення про початок проведення на території України антитерористичної операції. Тим часом в.о. міністра внутрішніх справ Віталій Захарченко заявив, що "екстремісти" мають роззброїтися, а в разі їхнього нападу правоохоронців застосують зброю.

Координатор медичної служби наметового містечка на майдані Незалежності Олег Мусій повідомив, що під час протистоянь вбито від 70 до 100 осіб. Сотні поранених.

Увечері запрацював парламент у складі 239 народних депутатів й ухвалив постанову, яка передбачає заборону на використання вогнепальної зброї в Києві та виведення внутрішніх військ та збройних сил в міська постійної

дислокації. За постанову проголосували 236 депутатів. Постанова також передбачає припинення "антитерористичної операції" та припинення блокування транспортних комунікацій.

Євросоюз вводить санкції проти українських високопосадовців. Зокрема ЄС ввів заборону на в'їзд для відповідальних за насилля в Україні, а також заморожує їхні активи. Про це повідомила міністр закордонних справ Італії Емма Боніно.

У день екстреного засідання парламенту депутати Партії регіонів та близькі до влади люди масово покидали столицю. Про це свідчить список пасажирів чартерних рейсів з аеропорту Бориспіль, який потрапив у розпорядження «Української правди». Водночас інша частина депутатів покидають фракцію Партії регіонів.

21
лютого

Прощання з героями Небесної сотні, як назвали загиблих, що проливали свою кров за України, триває вже другий день на Майдані. Тіла загиблих відвозять на батьківщину героїв, де з ними прощаються земляки. Суботу та неділю, 22 і 23 лютого, в Україні проголошено Днями скорботи за загиблими під час кривавих зіткнень у центрі столиці. За даними МОЗ, у період з 18 лютого по 20 лютого загинуло 87 людей. Всього з початку протистояння в столиці по медичну допомогу звернулася 577 особа, із них 369 – госпіталізовано.

Автобуси з Внутрішніх військ покинули урядовий квартал. Народний депутат Анатолій Гриценко закликав Автомайдан, Самооборону Майдану та Правий сектор дати змогу регіональним силовикам залишити межі Києва.

Три лідери опозиції і президент Віктор Янукович підписали угоду про врегулювання політичної ситуації. Це відбулось за участі глави МЗС Польщі Радослава Сікорського та Німеччини Франк-Вальтера Штайнмайера, а також глави Департаменту континентальної Європи МЗС Франції Еріка Фурньє. Уповноважений з прав людини в Російській Федерації Володимир Лукін не підписав у Києві угоду про вихід з кризи, бо не розумів, хто "діючі персонажі".

Верховна Рада повернула в дію Конституцію 2004 року. За таке рішення проголосували 386 депутатів. Так передбачається, що Верховна Рада зможе сформувати коаліцію депутатських фракцій, яка формуватиметься як фракціями так і окремими депутатами, ВР буде здійснювати повноваження до жовтня 2017, крім того, більше 80 законодавчих актів, які були незаконно прийняті впродовж 2010–2011 років, які наділяли президента надмірними повноваженнями, повинні бути скасовані в 5-денний термін.

Верховна Рада прийняла закон про недопущення переслідувань затриманих учасників масових акцій протесту. За відповідне рішення проголосувало 372 депутати. Згідно із законом, від відповідальності

звільняються не лише ті, хто уже був затриманий, а й ті, проти кого такі справи можуть бути відкриті.

Верховна Рада проголосувала за відсторонення в.о. глави МВС Віталія Захарченка від займаної посади. За відповідне рішення проголосувало 332 народних депутатів.

Верховна Рада прийняла закон № 2023, яким змінено статті Кримінально-процесуального кодексу, за якими засуджено Юлію Тимошенко. За відповідне рішення проголосувало 310 народних депутатів. Законопроект імплементує в національну правову систему статтю 19 Конвенції ООН про протидію корупції.

22
лютого

МВС перейшло на бік народу. У міліції закликали вшанувати пам'ять загиблих на Майдані і не допустити знищення правоохоронної інфраструктури. У МВС також заявили, що служать українському народові і закликали громадян разом охороняти порядок.

Голова Верховної Ради Володимир Рибак подав заяву про відставку за станом здоров'я. Заяву зачитав віце-спікер, народний депутат від ВО "Свобода", Руслан Кошулинський.

Спікером Верховної Ради обрано Олександра Турчинова (фракція "Батьківщина"). "За" таке рішення проголосували 288 нардепів із 326, що зареєструвалися в залі засідань.

Народного депутата від "Батьківщини" Арсена Авакова Рада призначили в.о. міністра внутрішніх справ України.

Верховна Рада висловила недовіру генеральному прокурору Віктору Пшонці. За це рішення проголосували 247 народних депутатів. Уповноваженим Верховної Ради з контролю за діяльністю прокуратури депутати призначили народного обранця від фракції "Свобода" Олега Мохницького. Уповноваженого з контролю за діяльністю Міноборони Рада призначила колишнього начальника Генерального штабу Володимира Заману. Уповноваженим з контролю за діяльністю Служби безпеки України Рада призначила депутата від фракції «УДАР» Валентина Наливайченка.

Віктор Янукович заявив, що не збирається виїжджати з країни і подавати у відставку. Про це він сказав у відеозверненні, яке транслював канал 112 Україна. Водночас Янукович наголосив, що не підпише жодного закону, ухваленого новою парламентською більшістю.

Верховна Рада підтримала постанову про усунення Віктора Януковича з посади президента України. За відповідний документ проголосувало 328

народних депутатів. Згідно з постановою, позачергові вибори президента відбудуться 25 травня 2014 року.

Президент не визнає рішення Верховної Ради про його самоусунення з посади. Про це заявила радниця президента Анна Герман.

Юлія Тимошенко вийшла на волю. Виїхавши із лікарні ЦКБ Укрзалізниці у Харкові, вона одразу вилетіла до Києва. Вона віддала шану загиблим, прибувши до барикад на вулиці Грушевського. Зі сцени Майдану виступила, сидячи в інвалідному візку. Тимошенко назвала людей, які загинули за свободу, визволителями України від диктатури і закликала притягнути до суду «Януковича і шваль, що навколо нього зібралась». Тимошенко вибачилася перед людьми за всіх політиків і заявила, що буде гарантом того, що в політику придуть нові люди, які гідні брати владу у свої руки.

23
лютого

Відповідальність за людські жертви під час зіткнень в Україні лежить на Вікторіві Януковичі і його найближчому оточенні. Про це йдеться у заяві фракції Партії регіонів у Верховній Раді, яку оприлюднив Олександр Єфремов від імені фракції ПР. «Ми засуджуємо втечу і легкодухість Януковича. Ми засуджуємо зраду. Ми засуджуємо злочинні накази, які підставили простих людей, солдатів і офіцерів», – зазначають регіонали.

Верховна Рада скасувала закон про основи державної мовної політики від 3 липня 2012 року авторства регіонала Вадима Колесніченка. Як відомо, закон передбачав можливість офіційної двомовності в регіонах, де чисельність нацменшин перевищує 10%. Критики закону говорили тоді, що цим законом вводиться особливий статус російській мові.

Верховна Рада підтримала постанову щодо передачі Межигір'я у держвласність.

Парламент ухвалив нові кадрові рішення. Спікер Верховної Ради Олександр Турчинов обраний в.о. президента України на час до встановлення результатів перевиборів президента у травні 2014 року. Верховна Рада звільнила Раїсу Богатирьову з посади міністра охорони здоров'я. Верховна Рада України звільнила Леоніда Кожару з посади виконувача обов'язки голови МЗС і Дмитра Табачника – з посади виконувача обов'язки міністра освіти.

II. Аналітична довідка

ТРИ МІСЯЦІ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ: КІНЕЦЬ ЕПОХИ ЯНУКОВИЧА

18 лютого мало відбутися засідання Верховної Ради, на якому депутати планували розглянути повернення Конституції у редакції 2004 року, однак парламентський спікер Володимир Рибак відмовився ставити на голосування цю законодавчу ініціативу. У той же час на вулицях Києва почалися сутички між протестувальниками та міліціонерами, які до кінця дня переросли у бої, в результаті яких загинуло як мінімум 25 осіб, у тому числі, за повідомленнями Міністерства внутрішніх справ, 10 правоохоронців. Увечері 19 лютого представники опозиції та Президента Віктора Януковича оголосили про досягнення перемир'я, однак уже вранці наступного дня воно було порушено атаками снайперів, що протягом дня забрали принаймні 70 життів. Увечері 20 грудня Верховна Рада у складі опозиції та частини Партії регіонів проголосувала постанову, якою зобов'язала вивести всі міліцейські частини з вулиць Києва і припинити вогонь. 21 грудня за посередництва міністрів закордонних справ ЄС Янукович та лідери опозиції підписали угоду про врегулювання конфлікту, яка передбачала повернення до Конституції-2004, проведення позачергових президентських виборів, розслідування усіх випадків насильства протягом часу протистояння та звільнення від відповідальності усіх затриманих і засуджених активістів. Того ж дня парламент проголосував за відновлення положень конституційної реформи 2004 року. 22 грудня на засіданні Верховної Ради було змінено парламентське керівництво, призначено нового виконувача обов'язків Міністра внутрішніх справ, висловлено недовіру Генеральному прокуророві Віктору Пшонці та створено законодавчі передумови для звільнення Юлії Тимошенко. Того ж дня Янукович, вилетівши з Києва до Харкова, оприлюднив звернення, в якому відмовився йти у відставку та підписувати будь-які закони, що ухвалила Верховна Рада, назвавши події останніх днів державним переворотом. Пізніше того ж дня парламент конституційною більшістю ухвалив постанову про усунення Януковича з посади Президента та призначення позачергових президентських виборів на 25 травня 2014 року.

*Що спричинило злам у політичному протистоянні?
Якими можуть бути подальші події?*

Криваві події 18 і 20 лютого вразили Україну і світ своїми масштабами та кількістю загиблих, однак їхні причини закладалися вже досить давно. Ескалація насильства з боку протестуючих 18 лютого стала прямим наслідком тотального ігнорування владою їхніх вимог, зокрема щодо зміни Конституції, яке проявило себе в поведінці

парламентського спікера Рибак, та фізичним недопуском громадян до приміщення Верховної Ради. Водночас, непропорційне застосування насильства до мітингувальників, у тому числі розстріл мирних учасників акцій, продемонструвало, що і влада зі свого боку готувалася до переходу в наступ. Остаточним

підтвердженням цього стала зачистка барикад на кількох центральних вулицях Києва та спроби штурму Майдану Незалежності увечері 18 лютого та вночі 19 лютого. Вочевидь, таким чином Президент Янукович зробив відчайдушну спробу зупинити масові протести проти нього одним махом і повернути собі повний контроль над ситуацією в країні.

Однак невдача силового захоплення Майдану вдарила бумерангом по позиціях глави держави. За умов нездатності міліцейських підрозділів зачистити Майдан єдиним шляхом досягнення цієї мети стало застосування військових підрозділів. Однак на заваді цьому стояло одразу кілька важливих чинників, передусім неготовність самих військових стріляти у власних співгромадян та загроза жорстких санкцій з боку іноземних держав у разі такого кроку. Відповідно, порушення перемир'я між мітингувальниками та владою з боку останньої вранці 20 лютого стало радше жахливою агонією режиму Януковича, який зробив останню спробу знищити протест, забравши при цьому величезну кількість жертв. Те, що учасники Майдану зуміли не лише витримати втрату кількох десятків своїх побратимів, а й перейти у наступ, засвідчило не лише високий ступінь самоорганізації та надзвичайну стійкість протестувальників, а й повну ерозію силових структур, що раніше перебували під контролем Януковича.

Подальші події засвідчили, що від Януковича, скоріше за все, відвернулася й Росія. Так, представник Росії на переговорах

між Януковичем і опозиціонерами 21 лютого Володимир Лукін відмовився підписати фінальний документ, який гарантував Президентові збереження його повноважень до часу прийняття нової Конституції. Більше того, депутат Партії регіонів Вадим Новинський, який вважається лобістом інтересів Володимира Путіна і останніми тижнями був наближеним до Януковича, відкрито пішов наперекір останньому, взявши участь у засіданнях Верховної Ради 20–22 лютого. Цілком очевидно, що в умовах втрати підтримки Росії становище Януковича перетворилося на майже катастрофічне, і тому угода 21 лютого була для нього подібною до рятівної соломинки.

Втім, уже події вечора того ж дня та ранку наступного засвідчили примарність шансів Януковича зберегти свою посаду. З одного боку, закономірною реакцією Майдану на угоду, що гарантувала продовження каденції Януковичу на кілька місяців, стало обурення й обіцянка піти в наступ за умови, якщо глава держави негайно не подасть у відставку. З іншого боку, ключові підвалини влади Януковича – парламентська фракція Партії регіонів і силові структури – почали масово розпадатися і переходити на бік опозиції та активістів Майдану. Зрештою, останнім свідченням того, що Янукович втратив сподівання витримати контроль над ситуацією у столиці став його виліт із Києва, який оголив не лише Адміністрацію Президента, а і його приватну резиденцію в Межигір'ї, що перебувала під пильною охороною

протягом усього часу його президентської каденції.

Відповідно, постанова Верховної Ради про усунення Януковича з посади Президента, підтримана багатьма колишніми і нинішніми членами фракції Партії регіонів, фактично поставила точку на його президентських повноваженнях. Тому заява Януковича про відмову піти у відставку та підписувати будь-які документи, які парламент ухвалив протягом останніх днів, вочевидь, лише погіршить його поточне становище. За умов втрати ним контролю над парламентом,

урядом і силовими структурами подібні висловлювання здатні лише посилити агресію протестувальників і опір його колишніх соратників. Крім того, після них вже стало очевидною повна втрата довіри до Януковича з боку представників ЄС, які ще 21 лютого схвально відгукувалися про підписану ним угоду. Чим довше Янукович відмовлятиметься формально підтвердити свою відставку, тим більш загрозливими для нього ставатимуть перспективи кримінального переслідування і навіть фізичної розправи.

Висновки

Таким чином, криваві події 18 і 20 лютого забрили останній цвях у труну президентської каденції Віктора Януковича, позбавивши його підтримки більшості депутатів Партії регіонів та силових структур і навіть патронажу з боку російської влади. Попри те, що сам Янукович все ще не відмовився від своєї президентської посади, влада в країні вже де факто перейшла до нової парламентської більшості, яка найближчим часом має сформувати новий уряд та забезпечити проведення позачергових президентських виборів. Самому ж Януковичу затягування з визнанням своєї поразки грозить небезпеками кримінального і навіть фізичного переслідування.

«Україна у фокусі» – щотижневий інформаційно-аналітичний бюлетень Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» (<http://dif.org.ua>).

Аналітики фонду «ДІ»:

Ірина Бекешкіна

Марія Золкіна

Юлія Ільчук

Олексій Сидорчук

Головний редактор випуску: Ірина Філіпчук